

Marek Porwolik

"Florence Le Priol, Logique et Langage: déduction naturelle", Jean-Pierre Declés, Brahim Djioua, Paris 2010 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 46/2, 243-246

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

filozofa wykorzystującego logikę jako narzędzie pracy są szczególnie istotne.

Niewątpliwie omawiana monografia stanowi doskonałą zachętę do dalszych, pogłębionych studiów nad historią filozofii. Pozycją powinni zainteresować się wszyscy poszukujący przykładów wykorzystania aparatu logiki w filozofii.

Charakter dzieła, tematyka poruszanych zagadnień, mnogość opracowanych przykładów oraz przystępny język powodują, że jest to także dzieło mogące doskonale służyć jako pomoc w nauczaniu logiki i metodologii nauk. Jednakże poruszane są w omawianej monografii także zagadnienia ponadprogramowe, a przy tym zupełnie nowe, dotąd nie opracowane. Zagadnienia takie, jak wspomniane tu pokrótce definicje enumeracyjne, podział bytów na zasady, wielka liczba starannie opracowanych przykładów dedukcji stają się powodem, dzięki któremu pozycję tę należy uznać przede wszystkim jako źródło wielu inspiracji do dalszej pracy badawczej. Z tego też powodu recenzowaną pozycję można polecić osobom zajmującym się stosowaniem logiki do zagadnień filozoficznych oraz tym studentom filozofii, którzy mają sposobność zaobserwowania tego, na czym polega rzetelna analiza filozoficzna wykorzystująca narzędzia logiczne.

Piotr Orzeszek
Instytut Filozofii UKSW, Warszawa

Jean-Pierre Desclés, Brahim Djioua, Florence Le Priol, *Logique et Langage: déduction naturelle*, Hermann, Paris 2010, ss. 212.

Biorąc do ręki kolejny podręcznik z wprowadzenia do logiki, możemy zapytać o to, czy da się w nim znaleźć coś, czego nie ma w wielu podobnych opracowaniach. W przypadku *Logique et Langage: déduction naturelle* na wyżej postawione pytanie można odpowiedzieć następująco: podręcznik ten wart jest uwagi z dwóch zasadniczych powodów. Pierwszym z nich jest zastosowanie dedukcji naturalnej w ujęciu Gentzena jako zasadniczego narzędzia dowodzenia tez w rachunku zdań i rachunku predykatów. Drugi powód to interaktywny program

do nauki logiki *LOGIC* dołączony do książki na płycie CD, będący dla niej ciekawym uzupełnieniem ćwiczeniomym.

Recenzowany podręcznik powstał w ramach działalności *Le laboratoire LaLIC (Langues, Logiques, Informatique et Cognition)* będącego częścią Uniwersytetu Paris-Sorbonne. Laboratorium to jest interdyscyplinarne zarówno przez stawiane sobie cele jak i osoby, które go tworzą. Są nimi lingwiści badający różnego rodzaju języki nie tylko indoeuropejskie, teoretycy języka (m. in. prowadzący badania nad tzw. aplikatywną gramatyką kognitywną) oraz informatycy zainteresowani problematyką lingwistyczną³.

Klasyczny rachunek zdań jak i klasyczny rachunek predykatów mają swoje rozległe zastosowania w programach prowadzenia badań i nauczania nauk humanistycznych, filozoficznych, matematycznych, informatycznych i kognitywnych. W przypadku lingwistyki, która korzysta z analiz logicznych, dostrzeżono potrzebę gruntownego zaznajomienia studentów z występującymi tu narzędziami. Jak podkreślają Autorzy, studenci tych narzędzi nie rozumieją, gdyż często nie uczestniczą w systematycznym wykładzie z logiki. Chodzi tu przede wszystkim o ukazanie celu formalizacji i jej relacji do analizy lingwistycznej. Omawiany podręcznik zawiera, zdaniem Autorów, niezbędne minimum potrzebne do zrozumienia dokonujących się teraz debat np. w lingwistyce generatywnej. Odpowiednim przygotowaniem logicznym trzeba się również wykazać, analizując zagadnienia automatycznego tłumaczenia tekstu, czy specyfikę procesów mentalnych człowieka. Stąd także we współczesnej psychologii coraz większą uwagę poświęca się pewnym zagadnieniom logicznym (E. Rösch, J.F. Le Ny). Jak argumentują Autorzy, logiczne przygotowanie jest także potrzebne do analizy niektórych tekstów filozoficznych. Zauważa się także, iż studenci matematyki, informatyki czy interesujący się naukami kognitywnymi w swej ścieżce edukacyjnej nieraz nie posiadają gruntownego kursu logiki (w szczególności nie są im przedstawiane zagadnienia filozofii logiki). Argumentacja Autorów dotycząca roli i wykorzystywania logiki w innych dyscyplinach naukowych wydaje się tym cenniejsza, że

³ Zainteresowanych Laboratorium LaLIC odsyłam na stronę internetową: lalic.paris-sorbonne.fr.

często właśnie to zagadnienie jest przedmiotem zainteresowania studentów rozpoczynających naukę logiki.

W recenzowanym podręczniku zamierza się dać gruntowną i wszechstronną możliwość opanowania podstaw logiki pod kątem zastosowania jej na dalszych etapach ścieżki edukacyjnej. Poza wskazaniem wartości proponowanego kursu dla studentów różnych dyscyplin, wstęp zawiera ponadto zwięzłe wprowadzenie do samej logiki.

Podręcznik składa się z trzech rozdziałów, interaktywnego programu dołączonego do książki na płycie CD, bibliografii liczącej 33 pozycje oraz indeksu najważniejszych pojęć.

Rozdział pierwszy *Introduction* zawiera wprowadzenie do szeroko rozumianej logiki. Przedstawiono w nim krótką historię logiki, sposoby rozumienia tego terminu oraz dyscypliny naukowe, których badania wkraczają znacząco na teren logiki. Rozdział ten kończy omówienie metody dedukcji naturalnej w ujęciu Gentzena. Wybór tej metody jako podstawowego narzędzia uzasadniania w omawianych rachunkach tłumaczą Autorzy jej „bliskością” względem zwyczajów matematyków i tym, że pozwala ona lepiej oddać „rolę operacyjną” stałych logicznych w logice klasycznej. Inspiracją dla Autorów jest w tym względzie książka J. B. Grize’a *Logique moderne*. Cały rozdział pierwszy, jak i następne ubogacone są licznymi cytatami. Ożywia to znacznie tekst samego wykładu.

Drugi rozdział zatytułowany *Calcul des propositions* omawia rachunek zdań. Przedstawia się w nim w szczególności różnice między logiką pozytywną, minimalną, intuicjonistyczną, logiką implikacji ścisłej i logiką klasyczną. Bardzo cenne są tu zestawienia znajdujące się na stronach 91-97. Kolejna część tego rozdziału to przykłady twierdzeń i dedukcji. Po niej następują analizy logiczne pewnych argumentacji filozoficznych (m.in. Kartezjusza, Pyrrona, Arystotelesa, Tertuliana). Ten fragment podręcznika zasługuje na szczególną uwagę jako przykład prostego ale jakże cennego zastosowania poznanych narzędzi logicznych.

Rozdział trzeci zatytułowany jest *Calcul des prédicats*. Tak jak było to w przypadku rozdziału drugiego, możemy tu znaleźć wiele treści, które już dawno weszły do kanonu podręczników logiki. Tak jak w całej książce, także i tutaj Autorzy postarali się o to, aby na każdym eta-

pie przedstawianych treści zadbać o odpowiednią ilość ilustrujących je przykładów. Rozdział ten zakończony jest zwięzłym omówieniem teorii relacji. Niestety nie znajdziemy tu, tak jak było to w rozdziale drugim, przykładów zastosowania omawianego rachunku do analizy logicznej argumentacji filozoficznych.

Interaktywny program dołączony do podręcznika jest ciekawą propozycją poszerzenia i pogłębienia wiadomości zawartych w książce. Jest on owocem doświadczeń prowadzenia nauczania na odległość (s. 194). Składa się on z dwóch części. Pierwsza, podzielona na cztery bloki dotyczy rachunku zdań. Obejmuje ona 9 przykładów i 64 ćwiczenia. Druga część poświęcona jest rachunkowi predykatów. Podzielona jest ona na 9 bloków, łącznie z 7 przykładami i 46 ćwiczeniami. W trakcie wykonywania poszczególnych zadań użytkownik może korzystać ze wskazówek udzielanych mu przez program. Większość ćwiczeń polega na uzupełnieniu bądź poszczególnych wierszy dowodu bądź reguł, dzięki którym je otrzymano. Znajdują się tu również ćwiczenia polegające na formalizacji tekstu z języka naturalnego. Niestety przeważnie przedmiotem ćwiczeń są te same twierdzenia i przykłady, które były omawiane już w książce. Rozwiązanie zadania może się sprowadzić w ich przypadku do „przepisania” odpowiedniego fragmentu podręcznika. Z uwagi na znikomą ilość poszczególnych typów zadań mankamentem modułu interaktywnego jest ponadto ograniczenie możliwości ćwiczenia dalszych umiejętności rachunkowych studentów. Mimo tych wad, program *LOGIC* jest ciekawym uzupełnieniem książki i zapewne również inspiracją dla tych, którzy pragną przygotować dobry, współczesny podręcznik z logiki.

Marek Porwolik
Instytut Filozofii UKSW, Warszawa

Theodore Sider, *Logic for Philosophy*, Oxford University Press, Oxford 2010, ss. 289.

W trakcie edukacji uniwersyteckiej naszą wiedzę na temat szeroko rozumianej logiki możemy pogłębiać przede wszystkim w ramach stu-